

Statenmededeling

Onderwerp

Sturen op duurzaam grondgebruik

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

De aanpak die het college wil volgen om steviger te sturen op de benodigde verduurzaming van het agrarisch grondgebruik in bepaalde gebieden in Noord-Brabant.

Aanleiding

Om de doelstellingen voor de Kaderrichtlijn Water, Natura 2000 en gezondheid te kunnen halen zijn extra inspanningen nodig. Deze doelstellingen zijn ook van belang voor onze ambitie om Brabant open te houden (weer mogelijk maken van vergunningverlening gerelateerd aan natuurwetgeving), zoals gesteld in het bestuursakkoord. De omvang en urgentie van de opgaven geven aanleiding om ons daarbij te beraden over een stevigere sturing op verduurzaming van het grondgebruik in bepaalde gebieden.

Daarbij is er zorg dat extensievere vormen van landbouw als de melkveehouderij verdwijnen uit deze gebieden.

In deze Statenmededeling informeren wij u als Staten over de mogelijkheden van een stevigere sturing op het grondgebruik. Wij zien dit als start van een verdere uitwerking van de beleids- en besluitvorming over dit onderwerp in verschillende dossiers.

Met deze Statenmededeling geven wij tevens invulling aan uw motie [M99-2023](#) 'Onderzoek sturingsmogelijkheden toekomstig grondgebruik uitgekochte veehouderijen' (begrotingsbehandeling 2024 in november 2023) en aan de toezegging van gedeputeerde Oudenhoven bij de oordeelsvormende bespreking van de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2024-2027 (20 september 2024). Wij beschouwen hiermee beiden als afgedaan.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

Programma

Landbouw en Voedsel

Water en Bodem

Bevoegdheid

Het college is bevoegd beleidsvoorstellen te ontwikkelen en op basis daarvan voorstellen voor besluitvorming aan u als Staten voor te leggen. Als er sprake is van een (specifiek) provinciaal belang kan de provincie afwegen om regulerende instrumenten in te zetten, gericht op het sturen op verduurzaming van agrarisch grondgebruik.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

Rollen en belangen

De hoofdpogave van de Brabantse Omgevingsvisie is - in lijn met de Omgevingswet - het bereiken van een veilige en gezonde leefomgeving met een goede omgevingskwaliteit. Het Rijk stelt generieke regels aan het agrarisch grondgebruik. Waar deze niet toereikend zijn voor het realiseren van de wettelijke doelen op het gebied van natuur, water, milieu en klimaat en van onze beleidsdoelen ten aanzien van gezondheid, is (in specifieke gebieden) aanvullend beleid noodzakelijk.

Daarnaast kunnen wij in onze private rol als grondeigenaar voor het provinciaal grondbezit stappen nemen die bijdragen aan realisatie van genoemde doelen.

Kernboodschap

- Het is nodig om steviger te sturen op verduurzaming en extensivering van het agrarisch grondgebruik in delen van Brabant om zo de wettelijke doelen van Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water te realiseren en de positie van blijvende, extensiev(erende) (melkvee)bedrijven te versterken.*

Uit het rapport van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) 'Goed Water, Goed Geregeld' (2023), het rapport 'Scherper aan de Wind' van de Universiteit Utrecht (2023) en de Natuurdoelanalyses (NDA's) komt naar voren dat het generieke (rijks)beleid en het stimulerende beleid van de provincie Noord-Brabant ten aanzien van agrarisch grondgebruik niet toereikend is om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 te behalen. Daarom zijn aanvullende maatregelen en instrumenten nodig om de emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater en via de lucht te verminderen, de bodemvitaliteit te herstellen en verdroging tegen te gaan. De noodzaak hiertoe wordt vergroot door de actuele ontwikkeling waarbij grasland verdwijnt en daarvoor in de plaats intensieve teelten terugkomen. Met de huidige teeltpraktijk leidt dit tot meer gebruik en emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, met negatieve effecten voor het behalen van de doelen voor de KRW en natuur (o.a. N2000-gebieden).

In lijn met het ontwerp addendum op het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027 (hierna addendum RWP genoemd), het beleidskader Natuur en de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel willen wij komen tot extensivering van het grondgebruik in overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels, in beekdalen, in grondwaterbeschermingsgebieden en op de hogere zandgronden, hierna

'kwetsbare gebieden' genoemd. Door in deze gebieden te sturen op extensief grondgebruik ondersteunen wij extensieve(rende) (melkvee)bedrijven bij het beschikbaar houden en krijgen van gronden. Dit draagt bij aan een goed toekomstperspectief voor deze bedrijven.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

- 2. Om wettelijke doelen te bereiken is het nodig om in kwetsbare gebieden ook regulerend instrumentarium in te zetten, als onderdeel van onze instrumentenmix.*

Als overheid beschikken we over een 'instrumentenmix' om te sturen op verduurzaming van het grondgebruik: van 'zachte' communicatieve en stimulerende instrumenten (zoals subsidies) tot 'harde' regulerende en realiserende instrumenten. Tot nu toe heeft in ons beleid voor duurzaam grondgebruik het accent gelegen op stimulering via programma's als BodemUP, Schoon Water voor Brabant en onze aanpak ter ondersteuning van biologische en natuurinclusieve landbouw. Ook hebben wij in ons pachtbeleid voor onze eigendommen al stappen gezet richting verduurzaming van het grondgebruik. Daarnaast voeren wij en onze partners projecten uit om te komen tot de gewenste situatie, zoals projecten voor beekherstel, natuurherstel en optimaliseren van de waterhuishouding. In de [Statenmededeling Aanpak Landelijk Gebied](#) schetsen wij onze aanpak om de uitvoering van projecten te versterken en te versnellen, waarbij ook de inzet van ander instrumentarium zoals vrijwillige kavelruil, wettelijke herverkaveling of grondruil aan de orde kan zijn.

In aanvulling hierop is extra inzet nodig om te komen tot het gewenste duurzaam grondgebruik in kwetsbare gebieden. Alleen dan komen onze wettelijke doelen binnen bereik. Het is hier nodig om de natuur-, water-, en milieugebruiksruimte van bedrijven strikter af te bakenen en zo de emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen vergaand terug te dringen. In de bijlage geven wij een overzicht van de mogelijke invullingen van het regulerend instrumentarium. Deze bijlage is een inventarisatie. Bij de uitwerking van ons beleid (zie volgende kernboodschap) maken we de afwegingen om te komen tot een proportionele, effectieve en uitvoerbare aanpak. Het uitgangspunt is dat gronden in kwetsbare gebieden de functie landbouw behouden en dat rendabele exploitatie (in aangepaste vorm) mogelijk blijft. Verder gaan we uit van het adagium 'middelvoorschriften zolang en waar het nodig is, doelvoorschriften zodra en waar het kan'.

- 3. Wij werken een aanpak uit voor de inzet van regulerende instrumenten voor verduurzaming van het agrarisch grondgebruik in overgangsgebieden rondom Natura 2000 en natte natuurparels en in de beekdalen, af- en uitspoelingsgevoelige gebieden en grondwaterbeschermingsgebieden. Dit vertalen wij naar een voorstel voor aanpassing van de Omgevingsverordening.*

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt 31 december 2027 als harde deadline voor het behalen van doelen voor oppervlakte- en grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. Provincies, waaronder Noord-Brabant, moeten extra inzet leveren om deze doelen te bereiken. De provincie Noord-Brabant en de Brabantse waterschappen hebben de handen ineengeslagen voor een (aanvullend) gezamenlijk handelingsperspectief voor de KRW-opgave 2027, met een doorkijk voor de jaren daarna: 'de KRW-impuls Brabant'. In de KRW-impuls in Brabant wordt onderzocht welke aanvullende maatregelen en instrumenten kunnen worden ingezet, onder andere in beekdal, grondwaterbeschermingsgebieden en af- en uitspoelingsgevoelige gronden om de waterkwaliteit te verbeteren en de KRW-doelen in 2027 zoveel mogelijk te halen. Besluitvorming hierover zal gefaseerd plaatsvinden in 2025.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

In het ontwerp addendum RWP dat GS op 1 oktober heeft vastgesteld, is onder andere een onderzoek aangekondigd naar de noodzaak tot het stellen van regels voor uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden.

Om tot wettelijk doelbereik in Natura 2000-gebieden te komen zijn overgangsgebieden nodig. Omdat dit ook hydrologische maatregelen betreft, overlapt dit deels met de opgave van de KRW (in dezelfde gebieden). Om zicht te krijgen op wettelijk doelbereik is nadere uitwerking nodig van de begrenzing en het beschermingsregime in overgangsgebieden in een beknopt vrijwillig programma onder de Omgevingswet. Deze uitwerking is voorzien in Q2 2025.

Op basis van de uitwerking in bovenstaande trajecten bereiden wij een wijziging voor van de Omgevingsverordening. Voor deze wijziging wordt de gebruikelijke (wettelijke) procedure gevolgd waarbij wij u informeren over de vaststelling van een ontwerpwijziging. De wijziging van de omgevingsverordening wordt na het doorlopen van een zienswijze procedure ter vaststelling aan u als Staten aangeboden. Deze Statenmededeling is een eerste stap in het voor grondeigenaren en gebruikers voorzienbaar maken dat in kwetsbare gebieden regels omtrent het grondgebruik gesteld gaan worden.

4. *Met deze aanpak geven we ook sturing aan het gebruik van gronden van stoppende bedrijven in de kwetsbare gebieden.*

Binnen de geldende kaders van staatssteun en fiscale regelgeving zijn de mogelijkheden zeer beperkt om op vrijwillige basis gronden van (via de LBV(+)) of andere regelingen) stoppende ondernemers beschikbaar te houden voor extensief grondgebruik. De mogelijkheden daartoe blijven wij maximaal benutten, onder meer via de beleidsregel Grond voor Graasdierhouderij.

Met een strikter afgebakende natuur-, water-, en milieugebruiksruimte sturen we ook bij deze gronden op overwegend extensieve of natuur- en landschapsinclusieve landbouw. Daarmee worden ze niet of minder interessant voor grondgebruikers die er intensieve teelten op willen toepassen en krijgen de extensiev(erend)e (melkvee)bedrijven een gunstiger marktpositie.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

- 5. We werken een aanpak uit om samen met gemeenten de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor de gezondheid van Brabanders te verminderen.*

In het Beleidskader Gezondheid is de doelstelling: 'Drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030'. Effecten van (chemische) gewasbeschermingsmiddelen op gezondheid zijn hierbij een belangrijk aandachtspunt. Het [RIVM](#) heeft samen met andere instituten in 2018 en 2020 mogelijke gezondheidseffecten verkend. Daaruit kwamen aanwijzingen dat enkele gezondheidseffecten samenhangen met 'wonen in de buurt van bepaald gewas'. De Gezondheidsraad adviseerde nader onderzoek te doen, met name naar de lange termijn effecten. Het [vervolgonderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden](#) loopt van 2023 tot naar verwachting 2031.

In opdracht van de provincie is het onderzoek [Gezondheid en de Omgevingswet](#) verricht waarin de mogelijkheden zijn verkend om gezondheid beter te beschermen of te bevorderen. De komende tijd verkennen wij op welke wijze wij om willen gaan met het advies en de aanbevelingen. Voor gezondheid van omwonenden in relatie tot het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen ligt eventuele regulering op gemeentelijke niveau voor de hand, gelet op de bevoegdheidsverdeling zoals neergelegd in de Omgevingswet. In het actieplan gewasbeschermingsmiddelen, waarover wij u als Staten in het eerste kwartaal van 2025 informeren, werken we een aanpak uit om samen met gemeenten de effecten van gewasbeschermingsmiddelen op de gezondheid van Brabanders te verminderen.

- 6. In het 'Stappenplan duurzamer agrarisch gebruik van provinciale pachtgronden' komen wij met een aanpak om versneld tot duurzaam grondgebruik te komen op eigen gronden.*

Voor agrarische gronden die eigendom zijn van de provincie geldt dat wij privaatrechtelijk sneller stappen kunnen zetten. We kunnen meer specifieke afspraken maken over de pachtvoorwaarden, al dan niet gekoppeld aan een lagere pachtprijs. De eerste stappen zetten we in 2025. In Q1 stellen we een plan voor verdergaande stappen vast. Hiermee geven we uitvoering aan de motie [M59-2024](#) 'Stappen richting duurzamer agrarisch gebruik van provinciale gronden'. Wij informeren uw Staten dan daarover.

Ook stimuleren we deze beweging bij andere overheden, terreinbeherende organisaties en andere grondeigenaren.

7. *We gaan de veranderingen in het grondgebruik in 'kwetsbare gebieden' monitoren.*

Met het oog op de doelen voor water en natuur is het relevant om het (agrarisch) grondgebruik in Brabant in beeld te brengen en het te blijven volgen. Wij geven invulling aan uw verzoek in de motie [M99-2023](#) om te rapporteren, door over de ontwikkelingen van het grondgebruik jaarlijks te rapporteren in het programmeringsdocument van de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel, zowel voor deelgebieden binnen Brabant (waaronder de kwetsbare gebieden) als voor Brabant in zijn geheel.

Als op enig moment een substantieel deel van de deelnemers aan de Rijksregelingen bij ons bekend is¹, brengen we daarnaast in beeld welke impact deze regelingen hebben op het grondgebruik in Brabant. Naast de beëindigingsregelingen nemen we daarbij ook de andere regelingen zoals die voor verplaatsing en extensivering in beschouwing.

Consequenties

Met deze Statenmededeling kondigen wij aan dat er in delen van Brabant meer sturing gaat komen op het agrarisch grondgebruik. De concrete uitwerking hiervan vindt plaats in het vervolg. Bij die concrete uitwerking maken wij ook een afweging met betrekking tot de effecten van die sturing op de economische waarde en voortbrengend vermogen van gronden en de compensatie daarvan. Ook bezien wij daarbij hoe we via flankerend beleid (via de Aanpak Landelijk Gebied) de eigenaren en gebruikers kunnen ondersteunen bij het maken van deze transitie en te komen tot een nieuw verdienmodel.

Europese en internationale zaken

Met deze aanpak en de vervolgbesluiten geven wij invulling aan de doelen die vanuit de relevante Europese verordeningen aan ons zijn opgelegd.

Communicatie

De aanpak duurzaam grondgebruik wordt breed gecommuniceerd via een persbericht. Informatie over sturen op duurzaam grondgebruik nemen we mee in communicatie die de komende tijd wordt uitgewerkt rond het thema emissiearme landbouw. Over vervolgbesluiten zal worden gecommuniceerd zodra deze aan de orde zijn.

¹ Agrariërs die zich hebben aangemeld bij het Rijk voor deelname aan de regelingen, maar niet hebben verzocht om zaakbegeleiding, zijn in verband met de privacywetgeving niet bekend bij de provinciale organisatie.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

Vervolg

De vervolgbesluitvorming over het sturen op verduurzaming van het agrarische grondgebruik vindt plaats in de volgende trajecten. U wordt hierover geïnformeerd.

Datum

3 december 2024

Documentnummer

GS: C2329826/6033479

PS: 6037946

	Voorziene planning
Definitief Addendum RWP	Januari/februari 2025
KRW-impuls	Gefaseerd in 2025
Stappenplan duurzamer agrarisch gebruik van provinciale pachtgronden	Q1 2025
Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen	Q1 2025
Vrijwillig programma 'Overgangsgebieden'	Q2 2025
Ontwerp wijziging Omgevingsverordening Noord-Brabant	Medio 2025

Bijlagen

Sturingsmogelijkheden duurzaam grondgebruik

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

mr. I.R. Adema

drs. G.H.E. Derks MPA